

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра банківської справи

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
за магістерською програмою професійного спрямування
Управління банками на фінансовому ринку

на тему: «Управління ліквідністю банків України»
(назва теми)

Виконавець:

студент6 курсу, групи 6зф10м, ЦЗФН
Полубок Анастасія Геннадіївна
(прізвище, ім'я, по батькові)

/підпис/

Науковий керівник:

____д.е.н., професор____
(науковий ступінь, вчене звання)

Коваленко Вікторія Володимирівна
(прізвище, ім'я, по батькові)

/підпис/

ОДЕСА – 2018

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Активна інтеграція України в міжнародне середовище ставить на порядок денний питання сталості та фінансової стабільності банківської системи в цілому. А одним з головних показників банківської діяльності є ліквідність, яка визначає спроможність забезпечувати своєчасність, повноту та безперервність виконання усіх своїх грошових зобов'язань. Ліквідність є важливою системною характеристикою банку, яка свідчить про спроможність банку розширювати обсяги послуг своїм клієнтам та протистояти негативним наслідкам економічних процесів у країні.

Ліквідність банків є базою для ефективного виконання своїх функцій та завдань банківською системою, тому що вона сприяє їх надійності, фінансовій стійкості та конкурентоспроможності. Відносно останніх років особливої уваги набула тема забезпечення ліквідності комерційних банків. Особливо загострена ситуація відбулась в 2014 році, коли події з нестабільної ситуації в країні почали загрожувати ліквідності комерційних банків.

Актуальність обраної теми полягає в тому, що на сучасному етапі дотримання ліквідності та забезпечення її оптимального рівня є однією із важливих потреб діяльності банків, оскільки саме завдяки цьому банки здатні своєчасно виконувати свої зобов'язання за умови збереження прибутковості на достатньому рівні.

За таких умов постає об'єктивна необхідність аналізу ефективності наявних інструментів управління ліквідністю банків України з метою визначення шляхів їх удосконалення в умовах мінливого банківського та макроекономічного середовища; діагностиці й прогнозуванню своєї діяльності та, відповідно, розробленню ефективних стратегій, зокрема стратегій управління ліквідністю.

Проблемам банківської ліквідності присвячені наукові праці таких учених, як А. Бойко, І. Волошина, О. Дзюблюка, Ю. Довгань, Г. Загорія, М. Зверякова, Л. Жердецької, О. Івашук, Г. Карчевої, В. Коваленко, Т. Ковальчука, Т. Крішталь, Л. Кузнєцової, І. Лис, М. Марущак, В. Міщенко, Д. Олійник, В. Онищенко, Л. Примостки, Ю. Ребрик, Ю. Серпенінової, В. Стельмаха, А. Шаповалова, Л. Примостки, Ю. Ребрик та багатьох інших.

Поряд з цим, в умовах кризи, питання управління ліквідністю банків України залишаються актуальними.

Мета дослідження – обґрунтування теоретичних підходів до управління ліквідністю банків та розробка практичних рекомендацій щодо вдосконалення механізму управління ліквідністю.

Завдання дослідження:

- дослідити економічну сутність ліквідності банків України;
- надати характеристику чинників та стратегій, що впливають на систему управління ліквідністю банків;
- проаналізувати підходи до регулювання ліквідності банків;
- розкрити механізм існуючих методів регулювання ліквідності;
- надати загальну фінансово-економічну характеристику банків України;
- оцінити рівень ліквідності банків України;

- провести коефіцієнтний аналіз ліквідності банків України;
- обґрунтувати основні підходи до формування механізму управління ліквідністю банків;
- запропонувати науково-методичні підходи до антикризового управління ліквідністю банків.

Об’єкт дослідження – процес управління ліквідністю банків України.

Предмет дослідження – є теоретичні та практичні питання управління банківською ліквідністю.

Методи дослідження. На основі діалектичного методу пізнання проведено вивчення та визначення напрямів вдосконалення підходів до управління ліквідністю банку. Для досягнення мети та розв’язання поставлених завдань у роботі використовувалися загальнонаукові методи: аналіз і синтез – при дослідженні теоретичних засад ліквідності банків; порівняння – при пошуку математичні та статистичні методи аналізу, порівняльний аналіз, метод дедукції та індукції, методи, які включають розрахунок аналітичних таблиць, побудова та порівняння системи показників. шляхів удосконалення управління ліквідністю банків; абстрагування – при визначенні суті окремих понять і термінів; узагальнення – при виділенні низки причин і тенденцій змін ліквідності банківських установ; методи статистичного аналізу – для оцінки ліквідності і грошових потоків банку; ретроспективний аналіз – для оцінки стану розвитку банківської ліквідності в Україні; факторного аналізу – для оцінки ефективності банківської діяльності.

Інформаційна база дослідження. Статистичну і фактологічну основу дослідження складають закони України, постанови та декрети Кабінету Міністрів України, укази Президента України, нормативні документи Національного банку України, банківських установ, наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених, ресурси Інтернету.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота магістра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (102 найменувань) та 4-х додатків. Загальний обсяг роботи становить 115 сторінок. Основний зміст викладено на 98 сторінках. Робота містить 20 таблиць, 24 рисунки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі **«Теоретико-методичні засади банківської ліквідності»** досліджено поняття та сутність ліквідності, її значення в діяльності банків; надано характеристику чинників, що впливають на рівень фінансової стійкості банків; визначено основні підходи до регулювання ліквідності».

За результатами проведеного дослідження у першому розділі зроблені наступні висновки. Сутність ліквідності банку доцільно розглядати з наступних позицій: синтез запасу та потоку ліквідності, що у повній мірі визначають об’єкт управління ліквідністю; розмежування понять «ліквідність банку» як поняття макро- та мікрорівня відповідно. Банківська ліквідність характеризує всю сукупність ліквідних коштів, що обслуговують розрахунково-платіжні відносини у банківській системі. Ліквідність банку передбачає спроможність

окремого банку розраховуватися за зобов'язаннями вчасно і з мінімальними витратами; ліквідність банку як спроможність розраховуватися за усіма зобов'язаннями банку, у тому числі, що виникають внаслідок його господарської діяльності; врахування спроможності банку видавати нові кредити.

Охарактеризовано структурні елементи ліквідності: ліквідність банківської системи, ліквідність банку, динамічна ліквідність, статистична ліквідність; ліквідність балансу банку, ліквідність активів, ліквідність пасивів.

Визначено чинники, що впливають на ліквідність банку, які розглянуто як зовнішні та внутрішні. До зовнішніх віднесено загальний стан і розвиток економіки країни (рівень інфляції, динаміка ВВП, фінансові результати діяльності підприємств, доходи і заощадження населення, розвиток ринку цінних паперів, ринку фінансових ресурсів, банківська конкуренція та ін.); стан світової економіки; політична ситуація; соціальні чинники; особливості регіонального розвитку економіки; політика НБУ.

До внутрішніх – неадекватна кредитно-інвестиційна та процентна політика банку; кваліфікація і досвід управлінського персоналу банку; фінансовий стан і розмір банку; ділова репутація банку; структура і динаміка клієнтської бази; структура і динаміка активів і пасивів банку; рівень організації банківського менеджменту і маркетингу; якість кредитного портфеля і портфеля цінних паперів.

Досліджено підходи до реалізації напрямків управління ліквідністю банку, а саме: стратегії управління ліквідністю (управління активами; управління пасивами; управління активами і пасивами); методи управління ліквідністю (метод фондового пулу; метод конверсії фондів; метод управління резервною позицією; метод сек'юритизації; метод математичного моделювання; метод управління кредитною позицією); методи оцінки потреби в ліквідних коштах (метод структури ресурсів; метод коефіцієнтів ліквідності; метод грошових потоків).

Доведено, що у практичній діяльності банки застосовують три основні стратегії управління ліквідністю, які, по суті, є проявом загальних підходів до управління активами і пасивами банку: стратегія трансформації активів (управління ліквідністю через активи); стратегія запозичення ліквідних засобів (управління ліквідністю через пасиви); стратегія збалансованого управління ліквідністю (через активи і пасиви).

Проаналізовано рівні регулювання ліквідності банків.

На мікрорівні регулювання банківської ліквідності НБУ здійснює на підставі встановлення економічних нормативів для всіх банківських установ. З метою контролю за ліквідністю банківських установ НБУ встановлює такі нормативи ліквідності: норматив миттєвої ліквідності (Н4), норматив поточної ліквідності (Н5) та норматив короткострокової ліквідності (Н6).

Виокремлено завдання, які повинні вирішувати органи банківського нагляду з метою підтримки ліквідності банків: здійснювати контроль правильності визначення та здійснення адекватної політики щодо підтримки ліквідності (визначення оптимального рівня ліквідності, забезпечення своєчасного подання звітності, розробка належної стратегії і т. д.); виявляти

оперативно негативні зміни у ліквідній позиції банку та завчасно вживати заходів щодо їх усунення; встановлювати ліміти та параметри коефіцієнтів, що аналізують ліквідність; ставитись неупереджено до всіх банків та визначати їхню ліквідність відповідно до загальноновизнаних міжнародних принципів; розробляти методичні рекомендації та нормативно-правові акти щодо організації процесу управління ліквідністю банків; визначити чіткі критерії, яким повинні відповідати банки, що мають на меті отримання кредитів рефінансування для підтримки їхньої ліквідності; впроваджувати якісні і кількісні оцінки системи управління ліквідністю банків; підтримувати ліквідність грошового ринку.

Регулювання ліквідності на макрорівні характеризує регулювання ліквідності банківської системи в цілому. Головною метою регулювання ліквідності банківської системи є підтримка необхідного рівня ліквідності задля забезпечення стабільного функціонування банківської системи.

У другому розділі *«Оцінювання рівня ліквідності банків України»* надано загальну фінансово-економічну характеристику банків України; проаналізовано стан ліквідності банків України; проведено коефіцієнтний аналіз щодо ліквідності банків.

В даному розділі розкрито питання оцінювання стану ліквідності банків України. Доведено, що в умовах динамічності перебігу економічних процесів у розвитку економіки України посилюються вимоги до функціональних можливостей вітчизняного банківського сектора з позицій раціонального управління активами, ефективного розподілу мобілізованих ресурсів, спрямованості на максимізацію прибутку, підтримки необхідного рівня ліквідності та зниження ризиковості.

Визначено, що розглядаючи питання ліквідності банків України, перш за все необхідно проаналізувати динаміку показників загальної фінансово-економічної стану банківської системи у розрізі активів, зобов'язань та власного капіталу банків.

За період 2006-2018 рр. активи по банківській системі України в загалом мали тенденцію до збільшення. Так з 2006 по 2018 роки активи збільшились в 3,98 рази – аналізуючи структуру активів банку, спостерігається зростання кредитів та простроченої заборгованості.

Доведено, що світова фінансова криза негативним чином вплинула на якість кредитних портфелів, яка значно знизилася в результаті масового неповернення кредитів як суб'єктами економічної діяльності, так і фізичними особами. Протягом 2017 року обсяг клієнтського кредитного портфелю збільшився на 3,7 % (36,87 млрд. грн.) та станом на 01.01.2018 р. склав 1042,80 млрд. грн. Безпосередньо протягом IV кварталі 2017 року обсяг клієнтського кредитного портфелю збільшився на 4,4% внаслідок відносного зростання вартості валютних кредитів.

Сукупний обсяг зобов'язань українських банків протягом 2017 року зріс на 3,6% до 1172,8 млрд. грн. За період 2008-2018 рр. зобов'язання по усій банківській системі України в загалом мають в абсолютному значенні тенденцію до збільшення, що свідчить про нарощування ресурсної бази, що викликано

збільшенням темпів приросту обсягу залучених коштів від фізичних осіб та суб'єктів економічної діяльності

Розглянуто сучасні тенденції відносно достатності капіталу банків України та виокремлено декілька ключових аспектів, а саме: у до кризовому періоді вітчизняна банківська система демонструвала прискорені темпи свого розвитку, кількість банків, що мали ліцензію на здійснення банківських операцій постійно збільшувалася, про що свідчать дані офіційної статистики НБУ. Однак, в результаті поглиблення наслідків світової фінансово-економічної кризи, їх кількість дещо скоротилася із 176 одиниць у 2012 р. до 81 одиниці станом на 01.10.2018 р.; обов'язковість розкриття інформації про реальних власників комерційних банків; неоднозначність даних щодо обсягу наявних активів, банківського капіталу та наданими кредитами; низька рентабельність банківського капіталу.

Проаналізовано економічні нормативи ліквідності банків України. Показник миттєвої ліквідності мав найбільше значення в 2015 році, а саме 78,73%, за весь аналізований період відбулося збільшення показника на 1,18 %. Норматив поточної ліквідності досягнув максимального значення на кінець 2017 року (на 01.01.2018 р.) – 108,08 %, за весь період відбулося підвищення на 37,89 %; норматив короткострокової ліквідності починаючи з 2013 року залишався майже стабільним. Аналізовані нормативи ліквідності значно перевищують мінімально допустимі значення, встановлені НБУ, що свідчить про надлишкову ліквідність по банківській системі в цілому.

Визначено, що мобілізація надмірної ліквідності банків проводиться з використанням рефінансування. В умовах значних коливань ліквідності банківської системи НБУ в 2017 році провів операцій з рефінансування банків на суму 41258,9 млн. грн., а також мобілізаційних операцій – відповідно на загальну суму 2667036 млн. грн. Оперативно та гнучко реагуючи на зміну ситуації на грошово-кредитному ринку, НБУ змінював свою чисту позицію із чистого дебітора на чистого кредитора. Розглядаючи питання ліквідності банківської системи, доречно звернути увагу на систему рефінансування, яка діє в Україні.

Структура операцій рефінансування НБУ постійно змінюється в залежності від стану ліквідності банківської системи. Найбільш пікові періоди надання стабілізаційного кредиту спостерігаються у 2010 році (20,2 %) та 2015 році (12,3 %), що пов'язано зі збільшенням частки проблемних банків.

Розглянувши систему рефінансування банків України, можна зробити висновки про провідну роль НБУ як суб'єкта рефінансування банків. НБУ встановлює зміст системи рефінансування банків (ієрархію, суб'єкти, об'єкти, механізми). Він виступає активним регулюючим ланцюгом банківської системи.

Запропоновано методичний підхід до розрахунку токсоматичного інтегрального показника ліквідності. З отриманих результатів моделювання інтегрального показника ліквідності банку зроблено висновки. Інтегральний показник ліквідності для ПАТ «Укрексімбанк» у кінці аналізованого періоду має спадну тенденцію і становить 0,52, що визначається як середній рівень ліквідності. Щодо ПАТ КБ «Приватбанк», то тут чітко видно, що на динаміку інтегрального показника ліквідності значно впливає структура активів банку по

відношенню до їх ліквідності, цей показник має зростаючу тенденцію і в 2017 році він становитиме 0,60, що є також середньою ліквідністю. Проте, незважаючи на стабільні інтегральні показники ліквідності, керівництву банківських установ слід удосконалювати управління ліквідністю із застосуванням нових моделей управління, методів та способів.

У третьому розділі «Удосконалення системи управління ліквідністю банків» досліджено процес формування механізму управління ліквідністю банків та місце системи антикризового управління для забезпечення достатнього рівня ліквідності банків.

Сучасні умови ведення банківського бізнесу потребують від менеджменту банків розробку нових та ефективного застосування перевірених часом механізмів до управління ліквідністю, відповідних захисних заходів для зменшення негативного впливу на її рівень, зважаючи на швидку зміну і нестабільність економічних процесів та необхідність постійної підтримки належного рівня фінансової стійкості банків.

Визначено, що у вузькому розумінні фінансовий механізм управління – це статична єдність певних елементів, що слугують інструментом організації та регулювання економічних процесів та відносин. В широкому розумінні – це динаміка, реальне функціонування всієї статичної єдності елементів.

Доведено, що управління із застосуванням фінансового механізму може досягти необхідного результату лише за поєднання доцільно спрямованого взаємовпливу всіх його елементів. Для цього він повинен відповідати таким вимогам: налаштованість кожного елементу фінансового механізму на виконання властивого йому навантаження; спрямування дії усіх елементів фінансового механізму, для забезпечення інтересів усіх суб'єктів фінансових відносин; взаємозв'язок усіх елементів фінансового механізму різних вертикальних і горизонтальних рівнів; своєчасність реакції елементів фінансового механізму вищого рівня на зміни, що відбуваються під впливом елементів нижчого рівня.

Обґрунтовано основні підсистеми фінансового механізму управління ліквідністю банку доцільно розглядати як єдність відповідних підсистем, а саме:

Об'єкти і суб'єкти управління ліквідністю банку: суб'єкти: банки і НБУ; об'єкти: обсяг ліквідних коштів банку; структура активів і пасивів банку; ризик ліквідності.

Функціональна підсистема: фінансові методи управління ліквідністю банку.

Підсистема забезпечення: інформаційно-аналітичне; нормативно-правове; програмно-технічне; організаційне.

Цільова підсистема: мета і задачі управління ліквідністю банку.

Доведено, що мета управління ліквідністю банків полягає у забезпеченні достатнього рівня ліквідності при максимізації доходності. Для досягнення поставленої мети у процесі управління ліквідністю банків за необхідне є розв'язання наступних завдань: аналіз дотримання банком і його відділеннями нормативів ліквідності (Н4, Н5, Н6), що встановлені НБУ; оцінка стану і

дотримання графіка та сум відрахувань до обов'язкових мінімальних резервів від залучених коштів на депозити; вивчення динаміки трансформації ресурсів, оборотності активів та зміни ділової активності банку; оцінка ліквідної позиції банку на довільну дату; аналіз структури активів і пасивів балансу з урахуванням фактора часу та обсягів за кожною статтею; аналіз впливу окремих факторів на динаміку ліквідності балансу; визначення закономірностей і тенденцій та виявлення на їх основі резервів підвищення ліквідності; вибір фінансових методів та підходів до управління ліквідністю, що передбачає дослідження існуючих стратегій, теорій, методів управління ліквідністю банку; визначення факторів оцінки ризику ліквідності з метою його мінімізації; постійне удосконалення інформаційного, нормативно-правового, програмно-технічного та організаційного забезпечення управління ліквідністю банку; розробка альтернативних варіантів управління ліквідністю, що також передбачає наявність антикризового плану управління ліквідністю банку.

Суб'єктом управління виступає менеджмент банку (керівництво, апарат управління, персонал банку), який за допомогою різноманітних форм управлінського впливу здійснює цілеспрямоване функціонування об'єкта

Функціональні підсистеми реалізують фінансові методи управління, застосування яких сприяє досягненню поставлених цілей. Фінансові методи є способом впливу фінансових відносин на господарський процес. До фінансових методів відносно прогнозування, планування, аналіз, контроль і моніторинг ліквідності банків.

Обґрунтовано, що комплексна оптимізаційна модель управління ліквідністю банку дозволяє вирішити наступні завдання: визначення оптимальної структури активів і пасивів банку, що сприятиме максимізації дохідності і одночасно враховує ризиковість активів; вирішення питання щодо залучення нового виду пасивів чи розміщення наявних ресурсів в певний вид активу; оперативне планування банківської діяльності та оцінка якості управління активами і пасивами.

До фінансових методів фінансового механізму відносно контроль і моніторинг ліквідності банку. Система контролю і моніторингу ліквідності банку є засобом мінімізації ризику ліквідності, що набуває особливої актуальності з огляду на загострення фінансової кризи.

Визначено, що фінансовий механізм управління ліквідністю банків визначається, як сукупність фінансових відносин між об'єктами і суб'єктами управління ліквідністю банку через застосування фінансових методів та відповідного забезпечення, що сприяють підтримці достатнього рівня ліквідності при максимізації дохідності банку.

Зважаючи на концептуальні підходи щодо управління та антикризового управління зокрема, та ураховуючи сутність ліквідності банку, антикризове управління ліквідністю банку варто трактувати з точки зору системного та процесного підходів. З позиції системного підходу, антикризове управління ліквідністю визначено як складну структурно-функціональну цілісність, складові якої упорядковані таким чином, що здійснюється управлінський вплив керуючої підсистеми (суб'єктів управління) на керовану підсистему (операційну

ліквідність та урівноваження потенціалу ліквідності банку) через механізм антикризового управління.

У дипломній роботі наведемо порівняльну характеристику превентивного та реактивного антикризового управління ліквідністю банку

Превентивне антикризове управління відіграє значну роль у процесі антикризового управління ліквідністю банку, оскільки забезпечує формування «захисного механізму» ліквідності на основі завчасної ідентифікації перших ознак загрози реальної кризи ліквідності, прогнозування стану ліквідності банку у випадку реалізації деструктивних подій, що мають виключний, але імовірний характер виникнення, здійснення профілактичних заходів щодо попередження кризи, а також розробки плану реагування на кризу ліквідності, що є сполучною ланкою між превентивним та реактивним антикризовим управлінням. У разі невиконання тих завдань, що ставляться перед превентивним антикризовим управлінням ліквідністю, зростає імовірність виникнення явної кризи, що обумовлює необхідність активізації процедур з її подолання.

Реактивне антикризове управління ліквідністю банку залежить від результатів, отриманих у процесі здійснення антикризового моніторингу ліквідності банку, що є невід'ємною складовою процесу превентивного антикризового управління. Стратегічною метою реактивного антикризового управління ліквідністю є подолання стійкого дефіциту ліквідності всіма можливими способами, у тому числі і шляхом встановлення тимчасового мораторію на зростання активів та їх часткової реалізації на ринку, а також залучення зовнішнього фінансування з урахуванням принципу економічної доцільності.

У процесі здійснення реактивного антикризового управління ліквідністю, план реагування на кризу ліквідності потребує деталізації і постійної актуалізації залежно від результатів антикризової діяльності та мінливості зовнішнього і внутрішнього середовищ, що зумовлює необхідність проведення постійного контролю за здійсненням реактивного антикризового управління.

Таким чином, сучасний стан банківської системи та національної економіки зокрема виявив необхідність перегляду існуючої концепції банківського менеджменту та перенесення центру уваги на комплексне управління всіма компонентами ліквідності банку на постійній основі.

Застосування інструментів моніторингу достатності та якості компонентів ліквідності, планування та прогнозування її обсягів, регулювання рівня ліквідності банку шляхом застосування профілактичних заходів, контроль за станом всіх складових ліквідності – все це в комплексі надасть можливість банку залишатися фінансово стійким навіть в умовах системної фінансової кризи.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволило зробити висновки, основні з яких такі:

1. Сутність ліквідності банку доцільно розглядати з наступних позицій: синтез запасу та потоку ліквідності, що у повній мірі визначають об'єкт управління ліквідністю; розмежування понять «ліквідність банку» як поняття макро- та мікрорівня відповідно. Банківська ліквідність характеризує всю

сукупність ліквідних коштів, що обслуговують розрахунково-платіжні відносини у банківській системі. Ліквідність банку передбачає спроможність окремого банку розраховуватися за зобов'язаннями вчасно і з мінімальними витратами; ліквідність банку як спроможність розрахуватися за усіма зобов'язаннями банку, у тому числі, що виникають внаслідок його господарської діяльності; врахування спроможності банку видавати нові кредити.

Охарактеризовано структурні елементів ліквідності: ліквідність банківської системи, ліквідність банку, динамічна ліквідність, статистична ліквідність; ліквідність балансу банку, ліквідність активів, ліквідність пасивів.

2. Визначено чинники, що впливають на ліквідність банку, які розглянуто як зовнішні та внутрішні. До зовнішніх віднесено загальний стан і розвиток економіки країни (рівень інфляції, динаміка ВВП, фінансові результати діяльності підприємств, доходи і заощадження населення, розвиток ринку цінних паперів, ринку фінансових ресурсів, банківська конкуренція та ін.); стан світової економіки; політична ситуація; соціальні чинники; особливості регіонального розвитку економіки; політика НБУ.

До внутрішні – неадекватна кредитно-інвестиційна та процентна політика банку; кваліфікація і досвід управлінського персоналу банку; фінансовий стан і розмір банку; ділова репутація банку; структура і динаміка клієнтської бази; структура і динаміка активів і пасивів банку; рівень організації банківського менеджменту і маркетингу; якість кредитного портфеля і портфеля цінних паперів.

3. Досліджено підходи до реалізації напрямків управління ліквідністю банку, а саме: стратегії управління ліквідністю (управління активами; управління пасивами; управління активами і пасивами); методи управління ліквідністю (метод фондового пулу; метод конверсії фондів; метод управління резервною позицією; метод сек'юритизації; метод математичного моделювання; метод управління кредитною позицією); методи оцінки потреби в ліквідних коштах (метод структури ресурсів; метод коефіцієнтів ліквідності; метод грошових потоків).

4. Проаналізовано рівні регулювання ліквідності банків. На мікрорівні регулювання банківської ліквідності НБУ здійснює на підставі встановлення економічних нормативів для всіх банківських установ. З метою контролю за ліквідністю банківських установ НБУ встановлює такі нормативи ліквідності: норматив миттєвої ліквідності (Н4), норматив поточної ліквідності (Н5) та норматив короткострокової ліквідності (Н6).

5. Виокремлено завдання, які повинні вирішувати органи банківського нагляду з метою підтримки ліквідності банків: здійснювати контроль правильності визначення та здійснення адекватної політики щодо підтримки ліквідності (визначення оптимального рівня ліквідності, забезпечення своєчасного подання звітності, розробка належної стратегії і т. д.); виявляти оперативно негативні зміни у ліквідній позиції банку та завчасно вживати заходів щодо їх усунення; встановлювати ліміти та параметри коефіцієнтів, що аналізують ліквідність; ставитись неупереджено до всіх банків та визначати їхню ліквідність відповідно до загальновизнаних міжнародних принципів; розробляти

методичні рекомендації та нормативно-правові акти щодо організації процесу управління ліквідністю банків; визначити чіткі критерії, яким повинні відповідати банки, що мають на меті отримання кредитів рефінансування для підтримки їхньої ліквідності; впроваджувати якісні і кількісні оцінки системи управління ліквідністю банків; підтримувати ліквідність грошового ринку.

6. Доведено, що в умовах динамічності перебігу економічних процесів у розвитку економіки України посилюються вимоги до функціональних можливостей вітчизняного банківського сектора з позицій раціонального управління активами, ефективного розподілу мобілізованих ресурсів, спрямованості на максимізацію прибутку, підтримки необхідного рівня ліквідності та зниження ризиковості.

7. Визначено, що розглядаючи питання ліквідності банків України, перш за все необхідно проаналізувати динаміку показників загальної фінансово-економічної стану банківської системи у розрізі активів, зобов'язань та власного капіталу банків.

За період 2006-2018 рр. активи по банківській системі України в загалом мали тенденцію до збільшення. Так з 2006 по 2018 роки активи збільшились в 3,98 рази – аналізуючи структуру активів банку, спостерігається зростання кредитів та простроченої заборгованості.

Доведено, що світова фінансова криза негативним чином вплинула на якість кредитних портфелів, яка значно знизилася в результаті масового неповернення кредитів як суб'єктами економічної діяльності, так і фізичними особами. Протягом 2017 року обсяг клієнтського кредитного портфелю збільшився на 3,7 % (36,87 млрд. грн.) та станом на 01.01.2018 р. склав 1042,80 млрд. грн. Безпосередньо протягом IV кварталі 2017 року обсяг клієнтського кредитного портфелю збільшився на 4,4% внаслідок відносного зростання вартості валютних кредитів.

Сукупний обсяг зобов'язань українських банків протягом 2017 року зріс на 3,6% до 1172,8 млрд. грн. За період 2008-2018 рр. зобов'язання по усій банківській системі України в загалом мають в абсолютному значенні тенденцію до збільшення, що свідчить про нарощування ресурсної бази, що викликано збільшенням темпів приросту обсягу залучених коштів від фізичних осіб та суб'єктів економічної діяльності

9. Проаналізовано економічні нормативи ліквідності банків України. Показник миттєвої ліквідності мав найбільше значення в 2015 році, а саме 78,73%, за весь аналізований період відбулося збільшення показника на 1,18 %. Норматив поточної ліквідності досягнув максимального значення на кінець 2017 року (на 01.01.2018 р.) – 108,08 %, за весь період відбулося підвищення на 37,89 %; норматив короткострокової ліквідності починаючи з 2013 року залишався майже стабільним. Аналізовані нормативи ліквідності значно перевищують мінімально допустимі значення, встановлені НБУ, що свідчить про надлишкову ліквідність по банківській системі в цілому.

10. Запропоновано методичний підхід до розрахунку токсоматичного інтегрального показника ліквідності. З отриманих результатів моделювання інтегрального показника ліквідності банку зроблено висновки. Інтегральний

показник ліквідності для ПАТ «Укресімбанк» у кінці аналізованого періоду має спадну тенденцію і становить 0,52, що визначається як середній рівень ліквідності. Щодо ПАТ КБ «Приватбанк», то тут чітко видно, що на динаміку інтегрального показника ліквідності значно впливає структура активів банку по відношенню до їх ліквідності, цей показник має зростаючу тенденцію і в 2017 році він становитиме 0,60, що є також середньою ліквідністю. Проте, незважаючи на стабільні інтегральні показники ліквідності, керівництву банківських установ слід удосконалювати управління ліквідністю із застосуванням нових моделей управління, методів та способів.

11. Обґрунтовано основні підсистеми фінансового механізму управління ліквідністю банку доцільно розглядати як єдність відповідних підсистем, а саме: об'єкти і суб'єкти управління ліквідністю банку: суб'єкти: банки і НБУ; об'єкти: обсяг ліквідних коштів банку; структура активів і пасивів банку; ризик ліквідності; функціональна підсистема: фінансові методи управління ліквідністю банку; підсистема забезпечення: інформаційно-аналітичне; нормативно-правове; програмно-технічне; організаційне. цільова підсистема: мета і задачі управління ліквідністю банку.

12. Доведено, що мета управління ліквідністю банків полягає у забезпеченні достатнього рівня ліквідності при максимізації дохідності. Для досягнення поставленої мети у процесі управління ліквідністю банків за необхідне є розв'язання наступних завдань: аналіз дотримання банком і його відділеннями нормативів ліквідності (Н4, Н5, Н6), що встановлені НБУ; оцінка стану і дотримання графіка та сум відрахувань до обов'язкових мінімальних резервів від залучених коштів на депозити; вивчення динаміки трансформації ресурсів, оборотності активів та зміни ділової активності банку; оцінка ліквідної позиції банку на довільну дату; аналіз структури активів і пасивів балансу з урахуванням фактора часу та обсягів за кожною статтею; аналіз впливу окремих факторів на динаміку ліквідності балансу; визначення закономірностей і тенденцій та виявлення на їх основі резервів підвищення ліквідності; вибір фінансових методів та підходів до управління ліквідністю, що передбачає дослідження існуючих стратегій, теорій, методів управління ліквідністю банку; визначення факторів оцінки ризику ліквідності з метою його мінімізації; постійне удосконалення інформаційного, нормативно-правового, програмно-технічного та організаційного забезпечення управління ліквідністю банку; розробка альтернативних варіантів управління ліквідністю, що також передбачає наявність антикризового плану управління ліквідністю банку.

14. Зважаючи на концептуальні підходи щодо управління та антикризового управління зокрема, та ураховуючи сутність ліквідності банку, антикризове управління ліквідністю банку варто трактувати з точки зору системного та процесного підходів. З позиції системного підходу, антикризове управління ліквідністю визначено як складну структурно-функціональну цілісність, складові якої упорядковані таким чином, що здійснюється управлінський вплив керуючої підсистеми (суб'єктів управління) на керовану підсистему (операційну ліквідність та урівноваження потенціалу ліквідності банку) через механізм антикризового управління.

15. Доведено, що застосування інструментів моніторингу достатності та якості компонентів ліквідності, планування та прогнозування її обсягів, регулювання рівня ліквідності банку шляхом застосування профілактичних заходів, контроль за станом всіх складових ліквідності – все це в комплексі надасть можливість банку залишатися фінансово стійким навіть в умовах системної фінансової кризи.

АНОТАЦІЯ

Полубок А.Г. «Управління ліквідністю банків України».

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування за магістерською програмою професійного за спрямування «Управління банками на фінансовому ринку». – Одеський національний економічний університет. – Одеса, 2018.

У роботі розглядаються теоретичні аспекти визначення поняття та сутності ліквідності, її значення в діяльності банків. Представлена характеристика чинників, що впливають на рівень фінансової стійкості банків. Визначено основні підходи до регулювання ліквідності.

Проаналізовано стан ліквідності банків України; проведено коефіцієнтний аналіз щодо ліквідності банків.

Запропоновано методичний підхід до розрахунку токсоматичного інтегрального показника ліквідності. Удосконалено процес формування механізму управління ліквідністю банків та місце системи антикризового управління для забезпечення достатнього рівня ліквідності банків.

Ключові слова: ліквідність, капітал, економічні нормативи, активи, пасиви, банківська система, банки, антикризове управління, рефінансування.

ANNOTATION

Polbok A.G. “Liquidity management of Ukrainian banks”.

Qualifying work on obtaining a master's degree in the specialty «Finance, Banking and Insurance» for a master's degree program in professional direction “Banking Management in the Financial Market». - Odessa National University of Economics. - Odessa, 2018.

The theoretical aspects of determining the concept and essence of liquidity, its importance in the activities of banks are considered in this paper. A description of the factors influencing the level of financial stability of banks is presented. The basic approaches to liquidity regulation are determined.

The state of liquidity of Ukrainian banks is analyzed; a coefficient analysis was carried out on banks' liquidity.

The methodical approach to calculating the toxomatic integral indicator of liquidity is offered. The process of forming the mechanism of liquidity management of banks and the place of the crisis management system to ensure an adequate level of liquidity of banks has been improved.

Key words: liquidity, capital, economic norms, assets, liabilities, banking system, banks, anti-crisis management, refinancing